

Jonge Buizerden drijven op eigen wieken

Door A. B. Wigman

Ongeveer driekwart eeuw of wat langer geleden, toen Jan Aalten bij de Buntbergen in eenzaamheid op de stugge bodem pioneerde, kon hij bezwaarlijk een buizerdpaar in de lente boven de dennen zien kringen, want die waren er destijds nog niet of verkeerden nog in een jeugdstadium, dat voor het horst dezer vogels ongeschikt was. De Groene en de Grote Bonte Specht mogen hier en daar in de wat oudere lanen van beuken en Amerikaanse eiken bereids woonruimte hebben gevonden; ze staken in golfvlucht het aardappel- of knollenland over en soms klonk hun roep uit de kersenboom achter en de eik vóór het huis.

Maar de Zwarte Specht, die thans rondom de vroegere huisstee in elk seizoen te vinden valt, kunnen Jan en zijn buurman Fluit, die een betoverende os bezat, moeilijk hebben gekend, want pas na Wereldoorlog I kwam hij opdagen. Eerder zal hem de Geitenmelker op de hei bekend zijn geweest en wellicht schoot hem er een bij 't heetmaaien onder de handen uit, gelijk dit ook bij het snijden van de z.g. fijne of heikempjes soms met een vastbroedende Wulp of Korhoen het geval zal zijn geweest. Enkele weken na het eekschillen werd doorgaans met dit werk begonnen; het leverde meer op dan dennen-poten, want het z.g. Hooimagazijn te Arnhem kan het zaad van dit zodenvormend gras o.m. voor gazons goed gebruiken.

Voor de botanicus of geïnteresseerde leek wil ik er even bij zeggen, dat de wetenschappelijke naam *Festuca ovina tenuifolia* (fijnbladig schapegras) luidt. Soms verzamelde men ook de z.g. bosveren (= deschampsia; bochtige windhalm) die ik graag en 'n beetje eigenwijs met de officieel vervallen naam *aira* blijf betitelen, omdat hij zo welluidend klinkt. Vaak ben ik lang niet wetenschappelijk genoeg in mijn pretentieloos lekengeschrijf, dat weet ik wel. De verdienste van het kempjes-oogsten duurde echter slechts tot de volrijpheid bereikt was, dus maar weinige weken; nog ten huidige dage wordt het door Barenbrug's Zaadhandel ingezameld en het meeste komt van kweekvelden, al zien we het alom in het wild groeien. Met schapenhouden, plaggen slaan, stroperij en wat boswerk voor enkele grootgrondbezitters waren de voornaamste bezigheden van het in diepe afzondering en op schrale bodem levende volk van de Veluwe geteld; zelden kwam het tot matige welstand en van enig vertier viel noch in de eenzaamheid, noch in het dorp wat te bespeuren. De Koekoek riep hen wakker bij het ochtendkrieken en als het Roodborstje zijn avondlied deed horen, kroop men op het harde leger van heitwijgen of roggestro. Alevel waren ze tevreden, keken met verheugde ogen naar het witrose bloeisel van de boekweit, lieten een magere korenaar voldaan door de hand glijden, zagen verblijd toe, hoe het varken groeide en voelden een diepe bevrediging indien zon en regen elkaar gelijkelijk afwisselden. Alles bewoog zich om bouw en vee, huis en haard, zodat ze geen tijd hadden om naar de Boomleeuwerik te luisteren en evenmin de rouwmantel bekeken, die boven het gouden sint janskruid schommelde; de bloeiende hei had uitsluitend hun interesse wegens de te verwachten hoge of lage honingopbrengst. Neen, al hadden Buizerd of Havik er toen al genesteld, zij zouden er geen peilend oog op hebben geslagen, tenzij zo'n krem hen schaadde door achtervolging der kuikens of kippen. De Sperwer, die reeds genoeg neemt met 20- à 25-jarig stanghout kon mogelijk binnen de gezichtskring van de mensen in die dagen zijn gekomen, evenals de Torenvalk, die in zijn horstgewoonten van het zelfde kaliber is. Naarmate de grove dennen achter de kerseboom opgroeiden, vergrootten de kansen voor de gevederde vrijbuiters, maar de huisjes van Fluit en Aalten waren toch reeds lang verdwenen en de bescheiden akkers prijsgegeven aan de vergetelheid, eer het een geschikt milieu werd voor vogels met een grote behuizing, want het buizerdhorst heeft meer dan een halve meter doorsnede en dat van de Havik vertoont tweemaal deze diameter. Er zijn derhalve zware takken toe nodig, om zulk een takkenhoop te kunnen

Zijn mlauwen-
de roep
'wjlea klinkt
over de dom
der beuken . .
Foto: Frits
van Daalen

dragen, temeer wij zij elk nieuw voorjaarsseizoen wordt uitgebouwd met een verse lading materiaal. In tegenstelling tot sommige andere stootvogels neemt de Buizerd zelden de vlucht tot oude nesten van kraai, eekhoorn e.a., doch anderzijds dient zijn eigen huis wel tot welkome broedplaats van andere vogels (valken b.v.), zodra het wordt verlaten. De Havik bouwt en adopteert, evenals de Sperwer, terwijl Boom- en Torenvalk altoos leentje-buur schijnen te spelen.

Deze lente kon ik weer zien, dat de Buizerd een opmerkelijke plaatstrouw tot het voorjarige broedmilieu aan de dag legt. Reeds in de eerste dagen van maart zweefde het paar in schroefvormige cirkels boven het naaldhout of roeide met vaste maatslag der stompe wieken voort langs de koude, strakke lucht. De Tjiftjaf was nog niet eens terug in het vaderland en de Merel zong slechts op windstille avonden; de Bosuil liet zich daarentegen al weken vernemen, want hij heeft het voorjaar veel eerder in de dikke kop dan de Buizerd, die niettemin tot de vroege lenteverkondigers behoort. Zijn miauwende roep 'wjlea' klinkt over de dom der beuken, het wanveld van de kerseboom en de groene welving der Buntbergen; het vliegbeeld, gevormd door de brede, ongeknikte vleugels, de korte, afgeronde staart en de nauwelijks zichtbare kop is onmiskenbaar, evenals de enigszins moeilijke vlucht.

De kleuren zijn bij verschillende individuen onderling zo gevarieerd, dat we daaraan voor de determinatie weinig houvast hebben en beter op andere kenmerken kunnen letten. Al ettelijke jaren bewoont een paar Buizerden dit gebied en meestal is het legsel tegen half april aanwezig; wij troffen het ook eens in het begin dezer maand aan, maar het kan door tegenslag evengoed midden juni worden. In het laatste geval zien we in de eerste juliweek nog geen uitgevlogen kroost, zoals thans, want de broedtijd duurt plusminus een maand en na de geboorte blijven de jongen nog 6 à 7 weken in het horst, vóór ze volwassen zijn. Globaal berekend begon de voortplantingsperiode dus tegen medio april, zijnde de normale tijd. Terwijl bruiloftsspel, ceremonie en de bouw van het horst nogal luidruchtig geschieden, zodat we al spoedig weten, dat zich in het oude gebied een paar zal vestigen, heerst er tijdens het broeden een opmerkelijke stilte in het revier, terwijl men voorts zelden mannetje of wijfje — die elkaar regelmatig bij deze taak aflossen — boven de boomkronen ziet. De vogels hoeden hun geheim en ook bij het verzorgen der nazaten maken ze weinig drukte, zodat alles zich in het bos rustig en onopvallend afspeelt. Door de moeder wordt het voedsel, dat haar partner aanbrengt, op het nest verdeeld en altoos is zij thuis.

Zijn evenwel de jongen uitgegroeid tot takkelingen dan moeten beide ouders er op uit, om de eeuwig hongerige magen te vullen. Buit valt er genoeg te veroveren;

als ik op de bank onder de dikke eik zit, hoor ik overal de bos- en woelmuizen over het strooisel en tussen de windhalm ritselen, konijnen zitten er bij de vleet, zodat Jan en Gies Ruiter, de broodjagers hen amper onder de duim kunnen houden en voorts valt de vogels nu en dan een mol, hagedis, slak, dood stuk wild of kever ten deel, want ze tonen zich in prooien weinig kieskeurig. Op deze wijze groeien de telgen tot een stram nakroost op en zijn uitgevlogen vóór ik eraan gedacht had. Nu komt er veel meer leven in de brouwerij, want heel de dag verneemt men in deze hoek het gillen en schrillen van het vliegende en zittende schreeuwerige trio; bij het naderen van een der ouderen met mondkost zwellen de bedelende kreten nog aan, maar lang blijven de dieren toch in de beschutting van het dichte naaldhout, zodat ze moeilijk in het oog vallen. Later worden ze wat vrijmoediger, bewegen zich boven de zee der deinende bosveren met de instrooiing van berk en prunus, krent en vliegmast, ze wieken de ouden een eindweegs tegemoet of zitten in de koelte van de driedubbele beukenlaan, waar ik hen telkens ontmoet, als ik er passeer. Een maand blijven ze onder bewaring en toezicht van de ouders, doch de familieband wordt allengs lossen, weldra zullen ze geheel op eigen wieken drijven en zijn we de aardige nabuurschap tot het vroege voorjaar van 1962 kwijt, wanneer deze bij leven en welzijn weer bezit komt nemen van het dichte naaldhout der Buntbergen, waarin zelden volk doordringt, dat de noodzakelijke rust van de gevoelige vogels zou verstoren.

Toen wij met de plannen rondliepen om een Veluwe-nummer samen te stellen vroegen wij ook de aan heer A. B. Wigman een voor hem typerende bijdrage te willen leveren. Hierin stemde hij toe en wij ontvingen een oud artikel van hem dat uit de hooimaand (juli) 1961 stamt. De inmiddels overleden auteur (15 maart 1891 - 10 augustus 1972) schreef over waarom hij bovenstaand artikel instuurde o.m.:

'omdat ik het karakteristiek vond voor mijn Veluws natuurhistorisch geschrijf en ook omdat het over een roofvogel gaat. Mens, landschap en flora kregen er meteen een bescheiden plaats in. Ik heb nog wel enige honderden bijdragen in soortgelijk genre, want er zat in de achterwereld van de Hoge Veluwe heel wat. Zo heb ik gearzeld bij het vinden van stukken over Wespandief, Houtsnip, Sperwer, Kerkuil enz.'

RED.

Avifauna van de Veluwe

In 1973 werd door de staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk aan het Rijksinstituut voor Natuurbeheer de opdracht gegeven een onderzoek in te stellen naar 'de biologische draagkracht en ontwikkelingsmogelijkheden' van de Veluwe. Een der facetonderzoekingen, welke voor dit zgn. 'Veluweproject' werd uitgevoerd, betrof de ornithologische inventarisatie van het gebied.

Dank zij de medewerking van een aantal plaatselijke ornithologen en werkgroepen gelukte het om in een tweetal seizoenen een redelijk compleet beeld van de vogelbevolking van de Veluwe te verkrijgen.

Ten behoeve van dit onderzoek werd de Veluwe onderverdeeld in een 94-tal telgebieden, welke op landschappelijke basis werden onderscheiden.

Omdat achteraf bleek, dat het bijeengebrachte materiaal slechts ten dele gebruikt kon worden ten behoeve van het 'Veluweproject', werd naar een publicatievorm gezocht, waarin het materiaal optimaal benut zou kunnen worden.

De Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging bleek bereid te zijn een aflevering van de serie Wetenschappelijke Mededelingen aan de Veluwe te wijden. Publicatie zou dan in de loop van 1977 plaats kunnen vinden.

De opzet is om te komen tot een publicatie over de avifauna van de Veluwe, waarin zoveel mogelijk recent feitenmateriaal over aantallen en verspreiding van de Veluwse broedvogels zal worden vermeld.

Door de inventarisaties in de jaren 1973 en 1974 zijn van een groot aantal broedvogelsoorten kwantitatieve gegevens voor de gehele Veluwe bekend. Deze gegevens zijn echter zeker niet voor alle soorten even volledig en aanvullingen zijn dan ook zeker nodig.

Dat geldt eveneens ten aanzien van oudere gegevens, waaruit wellicht geconcludeerd kan worden of bepaalde ontwikkelingen op de Veluwe positief dan wel negatief op de vogelbevolking van de Veluwe hebben ingewerkt.

Zo zijn bijvoorbeeld gegevens over bepaalde soorten of gebieden over een reeks van jaren zeer waardevol, terwijl echter ook incidenteel verrichte inventarisaties of 'losse' waarnemingen van belang zijn.

Wij willen dan ook een ieder die over gegevens beschikt (en bereid is deze af te staan) in de gelegenheid stellen medewerking te verlenen aan het tot stand komen van een 'Avifauna van de Veluwe'.

Gegevens kunnen naar onderstaand adres worden gezonden, waar ook gaarne nadere informatie zal worden verstrekt.

● L. M. J. van den Bergh, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Kasteel Broekhuizen, Leersum (U.)